

STAŠO FORENBAHER, TIMOTHY KAISER

GRAPČEVA, NAKOVANA I NEOLITIK ISTOČNOG JADRANA

GRAPČEVA, NAKOVANA AND THE EASTERN ADRIATIC NEOLITHIC

Primljeno: 27. 02. 2007.

UDK: 903/904(497.5)(210.7 Hvar)“634”

Stašo Forenbaher

Institut za antropologiju

Gajeva 32

HR-10000 Zagreb, Hrvatska

staso.forenbaher@zg.t-com.hr

Timothy Kaiser

Department of Anthropology

Lakehead University, Orillia Campus

Orillia, Ontario L3V 7X5 Canada

tkaiser@lakehead.ca

Tema ovog rada je relativno i apsolutno datiranje karakterističnih lončarskih stilova istočnojadranskog neolitika. U proteklih desetak godina obnovljena su istraživanja u dvjema poznatim dalmatinskim špiljama, u Grapčevoj špilji na otoku Hvaru i Spili kod Nakovane na Pelješcu. Oba nalazišta sadrže debele, neporemećene neolitičke i bakrenodobne slojeve koji se u znatnoj mjeri vremenski preklapaju. Skupovi nalaza lončarije iz sigurnih konteksta, sustavno prikupljeni stratigrafskim iskopavanjem, omogućuju pouzdanu usporedbu odgovarajućih vremenskih horizonata spomenuta dva nalazišta te provođenje niza kvantitativnih i kvalitativnih analiza. Serija radiokarbonskih datuma iz Grapčeve špilje omogućuje apsolutno datiranje uočenih dijakroničkih trendova. Ovom prilikom sažeto iznosimo najvažnije rezultate analiza lončarije iz spomenutih nalazišta, kao doprinos izgradnji i rafiniranju keramografskog slijeda neolitika i bakrenog doba istočnog Jadrana.

Uvod

Unatoč velikom tehničkom napretku i brojnim novim metodama datiranja, arheolozi još uvijek često ovise o “tipološkom datiranju” – pripisivanju starosti nalazima prema načinu izrade, oblikovanja i ukrašavanja. Iako takvo datiranje nipošto nije i najpouzdanije, ono obično predstavlja najbrže i najjeftinije, a katkad i jedino moguće rješenje praktičnog problema pripisivanja starosti nalazima.

Za istraživače istočnojadranskog neolitika, stilistička analiza lončarije već dugi niz godina zauzima počasno mjesto u takvom “tipološkom datiranju”. Zbog toga ponešto iznenađuje činjenica da su definicija, relativni vremenski odnos i apsolutno datiranje pojedinih keramografskih stilova teme koje su još uvijek i te kako otvorene raspravi.

Ovaj rad doprinos je toj raspravi¹. On obuhvaća razdoblje neolitika (od oko 6000. do oko 4000. godine pr. Kr.), sa žarištem na 5. tisućljeću (odnosno, kasnom

neolitiku). Temelji se na rezultatima novih istraživanja dvaju poznatih nalazišta južne Dalmacije: Grapčeve špilje na Hvaru² i Spile kod Nakovane na Pelješcu³.

Oba nalazišta sadrže debele, fino uslojene i dobro sačuvane stratigrafske sljedove, i oba su posljednjih godina sustavno istraživana gotovo identičnim standardnim metodama i tehnikama. Kombinacija tih dvaju faktora čini ih naročito podesnim upravo za traženje odgovora na pitanja vezana uz promjene kroz duga vremenska razdoblja. Ovog puta ograničit ćemo se isključivo na raspravu o definiciji, sinkroniziranju i datiranju pojedinih neolitičkih keramografskih stilova.

Grapčeva špilja

Grapčeva špilja nalazi se nedaleko Humca, pod samim vrhom grebena otoka Hvara. S njenog ulaza otvara se pogled prema jugu, daleko na pučinu. Tijesni ulaz u špilju sakriven je među stijenama. Nakon kratkog provlačenja otvara se prostrana dvorana, bogato okićena špiljskim nakitom.

Špilja je iskopavana u mnogo navrata tijekom proteklih stotinu i više godina. Najopsežnija su bila iskopavanja Grge Novaka⁴, koji je u razdoblju od 1936. do 1952. otkopao prostor od oko 100 m². Naše istraživanje 1996. sastojalo se od iskopa sonde veličine 2 m², koju smo uspjeli smjestiti uz sam rub Novakovog iskopa. Tom prilikom prikupili smo preko 5500 ulomaka lončarije, preko 3600 od kojih pripada neolitiku.

Naša sonda iskopana je do živca, koji je dosegnut na skoro 3 m dubine. Iskopavali smo sljedeći prirodne slojeve, pri čemu smo razlikovali 58 stratigrafskih jedinica. Na temelju značajnijih prekida u stratigrafiji, kao i obilježja nalaza (u prvom redu lončarije), nalazište smo podijelili na ukupno 11 faza i podfaza. Valja spomenuti da se naša "faza 1" otprilike poklapa s Novakovim "velikim kulturnim slojem" Grapčeve spilje.

Šesnaest radiokarbonskih datuma omogućuje datiranje pojedinih faza nalazišta (tablica 1). Spomenuti datumi prilično dobro slijede stratigrafiju, pa držimo da su glavne faze pouzdano datirane. Zbog manjih odstupanja, za sada ne možemo precizno datirati pojedine podfaze.

"Nulta faza" sadrži manji broj prilično raznorodnih nalaza, očito velikog vremenskog raspona. Među njima se ističe jedan ulomak impreso-Cardium lončarije, nekoliko ulomaka ukrašenih urezivanjem srednjeneolitičkog stila, te jedan ulomak fine keramike ("figuline")⁵, trobojno oslikane u stilu poznatom iz spilje Scaloria u Apuliji⁶, srednjeneolitičkih slojeva Gudnje⁷, mlađe podfaze Vele spile na Korčuli⁸, kao i iz ranijih iskopavanja u Grapčevoj spilji⁹. Za tu fazu raspoložemo s dva datuma, prvi od kojih pada u početak 6. tisućljeća pr. Kr. i treba ga povezati s impreso lončarijom, dok drugi pada u početak 5. tisućljeća pr. Kr. i vjerojatno se može povezati s trobojno oslikanim ulomkom.

Faza 1 obilježena je lončarijom klasičnog hvarskog stila. Među oblicima posuda koji su se dali rekonstruirati prevladavaju različite otvorene, blago ili jače zatvorene zdjele zaobljenih profila, s tek ponekim ulomkom dubljih lonaca ili plitkih tanjura (slika 1). Tu smo fazu podijelili na tri podfaze. Prvu od njih (faza 1.1) obilježuje karakteristični stil ukrašavanja izveden urezivanjem, glačanjem pojedinih obrubljenih površina, te žarko crvenim oslikavanjem neglačanih dijelova površine. Taj "obrubljeni klasični hvarski stil" datiran je

oko 4750. godine pr. Kr. U drugoj podfazi (faza 1.2) nastavljaju se svi vidovi klasičnog hvarskog oblikovanja i ukrašavanja posuda, osim spomenutog "obrubljenog" stila. Ovaj je "standardni klasični stil" datiran u drugu polovicu 5. tisućljeća pr. Kr. U trećoj podfazi raste raznolikost ukrašavanja, pa se tako pojavljuje sve više ulomaka oslikanih drugim pigmentima, a ne samo klasičnim "hvarskim crvenilom". Istodobno se ukupni broj ukrašenih ulomaka trostruko smanjuje, pa odatle naš radni naziv "skromni klasični stil" koji je, kao i prethodni, datiran u drugu polovicu 5. tisućljeća pr. Kr.

Fazu 2 i dalje obilježuju tipični hvarski oblici posuda, no ono je sada gotovo posve neukrašeno, izuzev malog broja ulomaka ukrašenih gustim, brižljivo izvedenim kaneliranjem. Ovaj "kasni stil" datiran je oko 4000. godine pr. Kr. Zatim slijedi faza 3, koja i prema dijagnostičkoj lončariji i prema datumima (sredina i druga polovica 4. tisućljeća pr. Kr.) pripada bakrenom dobu i time izlazi iz okvira ovog rada.

Naše iskopavanje u Grapčevoj spilji, kao i analize koje su mu uslijedile, provedeni su prema tehničkim i metodološkim standardima struke. Stratigrafsko iskopavanje i niz od 16 radiokarbonskih datuma omogućuju čvrstu kronostratigrafsku kontrolu nad prikupljenim nalazima. Sustavno prosijavanje iskopanog tla jamči valjanost uzoraka i njihovu podobnost za kvantitativnu statističku analizu, koja je dosljedno provedena za sve kategorije nalaza. Reprezentativnost uzorka ipak je upitna, jer je naše iskopavanje obuhvatilo malu površinu (tek 2 m²), a i uzorci dijagnostičkih ulomaka lončarije za neke od podfaza prilično su mali. Zbog toga je od ključne važnosti usporediti rezultate analiza iz Grapčeve sa sličnim nalazištima unutar regije. Takvih poredbenih podataka, nažalost, gotovo da i nema. Iako su brojna dalmatinska nalazišta dala obilje kasnoneolitičkih nalaza, popratni podaci gotovo su uvijek šturi, nepotpuni ili uopće ne postoje, što onemogućuje objektivnu i rigoroznu komparativnu analizu. Jedini izuzetak koji nam je dostupan predstavlja nedavno istraživana Spila u Nakovani.

Spila u Nakovani

Nakovanska Spila nalazi se pri vrhu grebena Kopinja, s kojeg puca pogled na nekoliko kilometara udaljeni zapadni kraj poluotoka Pelješca. Iza širokog, niskog ulaza pregrađenog suhozidom nalazi se oveći prostor

osvijetljen dnevnim svjetlom. Iza toga nastavlja se mračni špiljski kanal dug četrdesetak metara, u kojem smo 1999. godine otkrili iznimno dobro sačuvano ritualno mjesto iz vremena helenizma¹⁰.

I nakovanska Spila poznata je istraživačima već preko stotinu godina, no u njoj su opsežnija istraživanja započela tek relativno nedavno. Nikša Petrić¹¹ iskopao je 1976. i 1977. godine u njoj dvije male sonde, zahvativši površinu od oko 4 m². Naša istraživanja započela su 1999. godine i trajala pet godina. Ukupno smo otvorili površinu od 78 m², u tri sektora: u dubokom iskopu u ulaznom prostoru (sektor I), u širokom površinskom iskopu u unutrašnjoj dvorani (sektor II), te u izduženom "tunelu" koji spaja ta dva prostora (sektor III). U sva tri sektora zajedno prikupili smo preko 26000 ulomaka lončarije. Od toga je preko 10000 ulomaka iz sektora I, a od toga pak preko 6000 ulomaka pripada neolitiku. Kvantitativna analiza nalaza iz Spile još je u tijeku, a još uvijek čekamo i radiokarbonske datume. Unatoč tome, posao je odmakao dovoljno da omogućiti prethodnu prezentaciju rezultata.

U Sektoru I. kopali smo do dubine od preko šest metara. Najstariji arheološki slojevi nalaze se na oko četiri metra dubine i pripadaju ranom neolitiku. Slojevi pod njima najvjerojatnije pripadaju pleistocenu, no u njima nema tragova ljudske djelatnosti. I ovdje smo iskopavali slijedeći prirodne slojeve, pri čemu smo razlikovali 155 stratigrafskih jedinica. Na temelju značajnijih prekida u stratigrafiji, kao i obilježja nalaza (u prvom redu lončarije), podijelili smo nalazište na ukupno 11 faza i podfaze. Ističemo da je ova podudarnost broja faza u Grapčevoj i Nakovani slučajna, jer se one svojim sadržajem međusobno ne poklapaju.

Prva faza pripada ranom neolitiku i podijeljena je na dvije podfaze: 1A, obilježenu impreso-cardium stilom, i 1B, obilježenu zik-cak utiskivanjem. Zanimljivo je da se na ovom nalazištu ta dva stila ukrašavanja ne miješaju, što podupire postojeću shemu za rani neolitik¹². Druga faza obuhvaća niz stratigrafskih jedinica ukupne debljine preko pola metra koje su sadržavale isključivo neukrašenu i većinom grubu lončariju.

Treću fazu na temelju dijagnostičkih nalaza pripisujemo srednjem neolitiku. Podijelili smo je u dvije podfaze. U prvoj od njih (3A) najprije se pojavljuju ulomci ukrašeni jednostavnim urezanim geometrijskim motivima; nakon toga slijede složeniji motivi ureza-

nih spirala i nasuprotno poredanih trokuta ispunjenih ubodima ili urezima tipičnog danilskog stila; ubrzo zatim pojavljuje se i fina, višebojno oslikana keramika danilskog stila¹³; konačno, iz najmlađeg konteksta ove podfaze potječe jedan jedini ulomak fine trobojno oslikane keramike stila Scaloria / Vela Luka. U drugoj podfazi treće faze (3B) nastavlja se pojavljivati lončarija ukrašena urezanim geometrijskim motivima, a uz nju se nešto češće (ali još uvijek u relativno malom broju) pojavljuje i trobojno oslikana lončarija stila Scaloria / Vela Luka.

Četvrta faza pripada kasnom neolitiku, koji smo za sada na ovom nalazištu podijelili na tri podfaze. Prvu od njih (4A) i u Nakovani obilježuje "obrubljeni klasični hvarski stil". U drugoj podfazi (4B) nastavljaju se svi vidovi klasičnog hvarskog oblikovanja i ukrašavanja posuda, osim spomenutog "obrubljenog" stila, a pojavljuju se i neki od manje uobičajenih ukrasnih motiva koje smo već sreli u Grapčevoj spilji. Napokon, u trećoj podfazi (4C) znatno se smanjuje udio ukrašenih ulomaka i pojavljuje gusto, brižljivo izvedeno kaneliranje.

Peta faza prilično je slabo zastupljena u Sektoru I, ali je zato obilato prisutna u sektoru III, gdje je s dva radiokarbonska datuma datirana u prvu polovicu 3. tisućljeća pr. Kr. te, prema tome, pripada već poodmaklom bakrenom dobu.

Rasprava i zaključak

Slika 2. sažeto prikazuje keramografske sljedove Grapčeve spilje i Spile u Nakovani. Keramografski slijed nakovanske Spile započinje ranoneolitičkim impreso-Cardium stilom, nakon kojeg slijedi lončarija ukrašena utisnutim cik-cak motivima. Slijedi faza obilježena neukrašenom lončarijom koja prema svojem stratigrafskom položaju pripada prelasku iz ranog u srednji neolitik. Zatim slijede dvije srednjeneolitičke podfaze, prva obilježena urezanim i višebojnim danilskim stilovima, a druga trobojnim stilom Scaloria / Vela Luka. Potom slijede tri kasnoneolitičke podfaze obilježene najprije obrubljenim, zatim standardnim, te na kraju kasnim (kaneliranim) hvarskim stilom. Konačno slijedi lončarija bakrenodobnog nakovanskog stila.

U Grapčevoj spilji zastupljeni su tek skromni nalazi ranog i srednjeg neolitika, svi zajedno pomješani u "nultoj fazi". Prva "prava" faza pripada kasnom neolitiku, a lončarija iz njene tri podfaze obilježena je obrublje-

nim, standardnim i skromnim klasičnim hvarskim stilom. Druga faza još uvijek pripada kasnom neolitu i obilježena je kasnim (kaneliranim) hvarskim stilom. Nakon toga i ovdje slijedi lončarija bakrenodobnog nakovanskog stila.

Niz radiokarbonskih datuma omogućuje nam da (za sada tek približno) datiramo spomenute stilove: trobojni stil Scaloria / Vela Luka vjerojatno oko 5000. godine pr.Kr, obrubljeni klasični hvarski stil oko prve četvrtine 5. tisućljeća pr.Kr, standardni i skromni klasični hvarski stil u drugu polovicu 5. tisućljeća pr.Kr, kasni hvarski stil oko 4000. pr. Kr. te nakovanski stil u 4. tisućljeće pr. Kr. i kasnije.

Ohrabruje činjenica da se keramografski sljedovi Grapčeve i Nakovanske spilje prilično dobro podudaraju sa slijedom Vele spile na Korčuli, koji je sustavno opisan u nedavno objavljenoj monografiji Čučuka i Radića¹⁴. Podudarnosti nisu sto postotne, no budući da se radi o tri nalazišta na tri različita dalmatinska otoka, to ne treba niti očekivati.

Važnije je da nam spomenute tri spilje govore, ako ne baš istu, a onda barem vrlo sličnu tipokronološku priču. To ulijeva nadu da možda i nije tako daleko dan kada ćemo pouzdano moći govoriti o rasprostriranju, trajanju i datiranju pojedinih neolitičkih keramografskih stilova na istočnom Jadranu. Od toga nas dijeli tek nekoliko pažljivo otkopanih i čvrsto datiranih višeslojnih nalazišta.

Pri tome ne smijemo smetnuti s uma da su neolitičko posude izrađivali i ukrašavali živi ljudi. Kad napokon riješimo ova temeljna pitanja keramičke tipokronologije, moći ćemo se ozbiljnije pozabaviti problemima koje držim zanimljivijim. Zbog čega su se tijekom neolitika mijenjali keramografski stilovi? Koji mehanizmi stoje iza njihove vremenske i prostorne distribucije? Koju su ulogu, kada i u kojoj mjeri pri tome odigrale inovacija, dodiri, preuzimanje, razmjena i migracije? Kako se i zašto utjecaj tih čimbenika mijenjao kroz vrijeme?

¹ Prikazani rezultati proizašli su iz znanstvenog projekta "Kulturalne promjene i dinamika arheoloških populacija na istočnom Jadranu" (br. 196-1962766-2740), provedenog uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.

² S. FORENBAHER i T. KAISER, Grapčeva spilja i apsolutno datiranje istočnojadranskog neolitika, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, 92, Split, 1999., 9-34

³ S. FORENBAHER i T. KAISER, Obnovljeno istraživanje u Spili kod Nakovane (Pelješac), Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva (dalje Obavijesti HAD-a), 31(3), Zagreb 1999., 75-77; IDEM, Spila kod Nakovane: nastavak istraživanja u godini 2002., Obavijesti HAD-a 34(3), Zagreb 2002., 53-55; S. FORENBAHER, T. KAISER i B. KIRIGIN, Spila kod Nakovane: nastavak istraživanja u godini 2001., Obavijesti HAD-a 33(3), Zagreb 2001., 83-86

⁴ G. NOVAK, Prehistorijski Hvar, Grapčeva spilja, Zagreb 1955.

⁵ M. SPATARO, The First Farming Communities of the Adriatic: Pottery production and circulation in the Early and Middle Neolithic, Trieste 2002., 13

⁶ M. A. GORGOGNONE, Museo Nazionale di Taranto, Gude archeologiche, Preistoria e protostoria in Italia, vol. 11: Puglia e Basilicata, Forlì, 1995., 179-193, sl. na str. 179 dolje

⁷ B. MARIJANOVIĆ, Gudnja: višeslojno prapovijesno nalazište, Dubrovnik 2005., 40-45, T. u boji 20-23

⁸ B. ČEČUK i D. RADIĆ, Vela spila: višeslojno pretpovijesno nalazište – Vela Luka, otok Korčula, Vela Luka 2005., 116, T. 33

⁹ G. NOVAK, o.c. 23, T. u boji 1

¹⁰ S. FORENBAHER i T. KAISER, Nakovana Cave: an Illyrian ritual site, Antiquity 75, 2001., 677-678; IDEM, Spila Nakovana: Ilirsko svetište na Pelješcu / An Illyrian Sanctuary on the Pelješac Peninsula, Zagreb 2003.; IDEM, Spila Nakovana: an Illyrian Sanctuary from the Hellenistic Period, Homage to Milutin Garašanin (uredili N. Tasić i C. Grozdanov), Beograd 2006., 571-582

¹¹ N. PETRIĆ, Spila kod Nakovane, Pelješac - prehistorijsko nalazište, Arheološki pregled, 17, Beograd 1975., 65-66; IDEM, Nakovana, Pelješac - prehistorijsko višeslojno nalazište, Arheološki pregled, 19, Beograd 1977., 22

¹² J. MÜLLER, Das Ostadriatische Frühneolithikum: Die Impresso-Kultur und die Neolithisierung des Adriaumes, Berlin 1994.

¹³ J. KOROŠEC, Neolitska naseobina u Danilu Bitinju, Zagreb 1958.

¹⁴ B. ČEČUK i D. RADIĆ, o.c.

Stašo Forenbaher, Timothy Kaiser

Grapčeva, Nakovana and the Eastern Adriatic Neolithic

(Summary)

This report focuses on relative and absolute dating of the eastern Adriatic Neolithic pottery styles. Two well-known Dalmatian cave sites, Grapčeva on the island of Hvar and Spila near Nakovana on Pelješac peninsula, have been reinvestigated during the last decade. Both sites contain thick and undisturbed Neolithic and Copper Age deposits that largely overlap in time. Pottery assemblages, recovered from safe contexts by careful stratigraphic excavation, allow reliable comparison between corresponding temporal horizons of the two sites, as well as quantitative and qualitative analyses. A series of radiocarbon dates from Grapčeva Cave allows absolute dating of the observed diachronic trends. We briefly present here the most important results of pottery analyses from the two sites, as a contribution to the refinement of the eastern Adriatic Neolithic ceramic sequence.

Figure 2 provides an overview of ceramic sequences of Grapčeva and Spila caves. At Spila, the sequence begins with the Early Neolithic Cardial Impressed Ware (1A), which is followed by pottery with zigzag-impressed motifs (1B). The next phase (2) is marked by plain pottery that, judging by its stratigraphic position, belongs to the transition from the Early to the Middle Neolithic. This is followed by two Middle Neolithic sub-phases, the earlier (3A) marked by incised and painted Danilo-style pottery, the later (3B) by polychrome painted Scaloria / Vela Luka style. Three Late Neolithic sub-phases follow, each characterized in turn by outlined classic Hvar (4A), standard classic Hvar (4B), and channeled late Hvar pottery (4C). This is followed by the Copper Age Nakovana style pottery (Phase 5).

Grapčeva yielded only modest finds from Early and Middle Neolithic, combined all together as "Phase 0" of the cave. The first substantial occupation phase belongs to the Late Neolithic. Figure 1 illustrates vessel shapes present in Phase 1. Its three sub-phases are marked in turn by outlined classic Hvar (1.1), standard classic Hvar (1.2), and modest classic Hvar pottery

(1.3). The next Phase 2, characterized by the channeled late Hvar pottery, still belongs to the Late Neolithic. Like in Spila, this is followed by the Copper Age Nakovana style pottery (Phase 3).

Radiocarbon dates from Grapčeva allow us to date (albeit approximately) the polychrome Scaloria / Vela Luka style around 5000 B.C., outlined classic Hvar around the first quarter of the 5th millennium B.C., standard and modest classic Hvar to the second half of the 5th millennium B.C., channeled late Hvar around 4000 B.C., and Nakovana style pottery to the 4th millennium B.C. and later.

It is encouraging that both ceramic sequences correspond well to the sequence of Vela Cave on Korčula, which was systematically described in the recently published monograph by Čečuk and Radić. The match is not perfect, but that is not surprising, given the fact that the three sites are located on three different Dalmatian islands. These three caves provide typochronological histories that, while not quite identical, are mutually very similar. This gives us hope that, in relatively near future, we may be able to talk convincingly about distribution, duration and dating of specific Neolithic pottery styles in the Eastern Adriatic. What is missing may be only a few carefully excavated and soundly dated stratified sites.

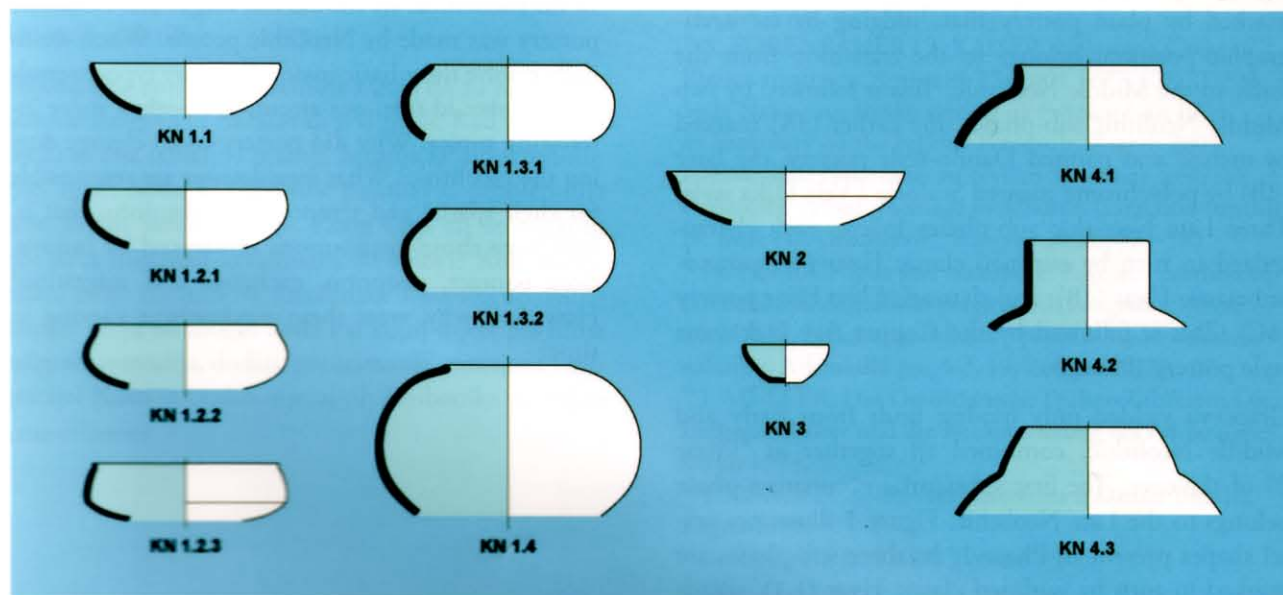
In the meantime, we should not forget that Neolithic pottery was made by Neolithic people. When we finally resolve these basic issues of pottery typochronology, we should turn our attention to other, more interesting topics. Why did pottery styles change during the Neolithic? What mechanisms are responsible for their spatial and temporal distributions, that is, how were those distributions influenced by innovation, contact, adoption, exchange and migration? How, and why, were these mechanisms varying in time?

LABORATORIJSKI BROJ	STAROST PRIJE SADAŠNJOSTI (BP)	STAROST PR. KR. (KALIBRIRANI RASPON OD 1 SD)	STRAT. JEDINICA	GRAPČEVA FAZA	LONČARIJA	NAPOMENA
Beta 103474	3410±110	1879-1529	1040	5.2	Srednjebrončanodobna	
Beta 103475	3480±50	1881-1695	1080	5.2	Srednjebrončanodobna	
Beta 103476	3970±50	2565-2459	1130	5.1	Ranobrončanodobna	prerani?
Beta 103477	3880±120	2551-2144	1200	4	Rana cetinska	
Beta 103478	4190±50	2882-2678	1220	4	Rana cetinska	
Beta 103479	4510±50	3352-3097	1250	3.2	Nakovanska	
Beta 103480	4700±100	3637-3363	1262	3.1	Nakovanska	
Beta 106625	5210±40	4041-3972	1280	2	Kasna hvarska	
Beta 103481	5650±100	4584-4359	1290	2	Kasna hvarska	prerani?
Beta 103482	5460±60	4350-4249	1310	1.3	Hvarska ("skromna")	
Beta 103483	5720±70	4686-4460	1320	1.3	Hvarska ("skromna")	prerani?
Beta 103484	5420±70	4340-4167	1330	1.2	Hvarska ("standardna")	
Beta 103485	6130±80	5226-4861	1350	1.2	Hvarska ("standardna")	prerani?
Beta 103486	5900±60	4838-4712	1370	1.1	Hvarska ("obrubljena")	
Beta 103487	6000±80	4960-4780	1390	0	Višebojna "figulina"	
Beta 103488	7030±60	5987-5811	1400	0	Impreso	

SVI UZORCI SU DRVENI UGLJEN

Tablica 1. Radiokarbonski datumi iz Grapčeve spilje

Table 1 Radiocarbon dates from Grapčeva Cave

Sl. 1. Oblici posuda iz faze 1 Grapčeve spilje (klasični hvarski stil)

Fig. 1 Vessel shapes, Phase 1 of Grapčeva Cave (classic Hvar style)

god. pr.Kr.	GRAPČEVA	NAKOVANA	VELA
	3 	5 	3
4000	2 	4C 	4.4
	1.3 	4B 	4.3
	1.2 	4A 	4.2
4500	1.1 		4.1
	0 	3B 	5.2
5000		3A 	5.1
		2 	
5500		1B 	6.3
		1A 	6.2
6000			6.1

Sl. 2. Usporedba keramografskih sljedova Grapčeve spilje, Spile u Nakovani i Vele spile na Korčuli
 Fig. 2 Grapčeva, Spila (Nakovana) and Vela (Korčula) caves: correlation of ceramographic sequences